

Blåtunga serotyp 3 (BTV3) - fälthantering i Sverige

Med bekräftade utbrott på såväl Själland som i Södra Norge kommer blåtunga (BT) allt närmre och vi kommer med stor sannolikhet se fall i Sverige redan i år. Detta är information kring hantering av BTV-3 från Distriktsveterinärerna, Gård & Djurhälsan och Växa.

Symtom

Under pågående utbrott av BTV-3 i norra Europa domineras symtombilden hos drabbade får och nötkreatur av sår/erosioner i munnen, feber, dålig aptit, sänkt allmäntillstånd, minskad mjölkproduktion, salivering och hälta. Även t.ex. svullnader i huvudet, ögoninflammation och påverkad andning kan ses. Blå tunga är ett ovanligt symtom.

Komplikationer kan tillstöta flera veckor efter att den akuta fasen är över. Exempel på komplikationer är klövkapselavlossning, lunginflammation, septisk polyartrit och avmagring till följd av t.ex. njurskador.

Liknande symtombild ses på både får, get och nöt, men fåren blir generellt mer sjuka och har en högre dödlighet. Hos ovaccinerade får rapporteras en dödlighet kring 50 % hos de djur som utvecklade symtom. Från Tyskland, som har haft många fall, rapporteras en besättningsdödlighet på 3-10 % i ovaccinerade fårflockar och 1-2 % i vaccinerade. BT har även påvisats hos lama och alpaka, men de verkar vara mindre känsliga än nöt och får, liksom vilda idisslare.

Dräktiga djur som smittas med BTV-3 kan abortera eller få en avkomma med missbildningar. På nöt finns dokumenterat att virus kan överföras från ko till kalv under dräktigheten och att kalven då kan födas viruspositiv.

Smittspridning & förebyggande åtgärder

BTV sprids med svidknott varvid sjukdomen bara sprids så länge knotten är aktiva (april-november beroende på väderlek och temperatur). För att viruset ska kunna replikera i nysmittade svidknott krävs en medeltemperatur över 12-15 grader och det tar 14-21 dagar innan svidknottet kan överföra smittan vidare till nästa djur. Horisontell smittspridning mellan djur har inte beskrivits. Kombinerat gör detta att smittspridning under vintern är obefintlig.

Den geografiska spridningen har gått snabbt i norra Europa under både 2023 och 2024. Andelen infekterade djur per besättning har dock varit lägre i år jämfört med i Nederländerna hösten 2023. Under 2024 rapporteras det främst om enstaka djur med symtom i drabbade besättningar.

Förutom vaccination bygger det förebyggande arbetet på att skydda djuren från knottbett samt att säkerställa en bra grundhälsa hos djuren. Insekticida eller insektsrepellerande medel har enligt erfarenhet från drabbade länder mycket begränsad eller ingen effekt. Visst skydd verkar det ge att ställa in djur och särskilt i stall med vindgenomströmning eller om fläktar blåser över djuren (>3 m/s). Installning rekommenderas inte som en generell åtgärd men kan vara ett alternativ i områden med hög risk för smitta och då framför allt under skymning, natt och gryning när knotten är som mest aktiva. Att placera djuren på beten där knottförekomsten är lägre eller där det blåser mycket kan vara ett bra alternativ till installning. Att avvakta med klippningen av får under perioder med hög risk för smitta rapporteras ha viss skyddande effekt, men knotten kan oavsett bita i ansikte, på öron, ben och i ljumskar.

För att begränsa den geografiska smittspridningen är det bra att undvika att flytta djur från områden med förekomst eller hög risk för förekomst av BTV-3. Dels kan djuren själva bära på viruset och smitta nya knott i andra områden och dels kan smittade knott följa med djuren i transporten, framförallt vid transport under skymning/gryning.

Hantering av smitta

Det är viktigt att alla misstankar rapporteras till SVA/Jordbruksverket (SJV). I dagsläget är BT klassad som en epizootisjukdom. Då BT har etablerat sig i norra Europa och numera är en C-sjukdom enligt EUs djurhälsolag, kommer det inte bli samma hantering som vid utbrottet med BTV-8 under 2008. När Sverige har fått sina första fall kommer sjukdomen med största sannolikhet lyftas ur den svenska epizootilagen. Då de kliniska symtomen även ger misstankar om andra epizootisjukdomar kommer SJV fortsatt stå för kostnaderna för provtagning vid misstänkt BT.

Behandling av sjuka djur

Behandling bygger främst på understödjande åtgärder som lättillgängligt foder och vatten, mjuk och lugn liggplats, samt vätsketerapi. Elektrolyter och energihöjande medel som propylenglykol och glycerol bör ges till patienter som har nedsatt aptit, men kan svälja och dricka själva.

NSAID eller annan smärtlindring bör övervägas men även tidigt i förloppet av sjukdomen kan njurskador ses. Dexametason har föreslagits till djur med hög feber, svullnader i ansiktet och svårighet att andas. Avlivning bör övervägas för djur med kraftiga symtom.

Vaccination

SJV kommer lämna besked så snart det är tillåtet att börja vaccinera med de så kallade "nödvaccinen" mot BTV-3 (Bultavo-3, Syvazul BTV3 och Bluevac-3). SVA har beställt hem vaccindoser och veterinärer kan redan nu beställa hem doser för användning så snart vaccination blir godkänt av SJV. Då kommer även förskrivning (telefonrecept) direkt till djurägare från SVA bli möjligt. Det är även möjligt att själv söka licens via Läkemedelsverket.

Vaccinerna är "undantagsgodkända" vilket innebär att de inte har gått genom den vanliga godkännandeprocessen. Det gör att de inte är fullt utvärderade avseende effekt, säkerhet och behov av revaccination. Vaccinen hindrar inte smittspridningen, men minskar risken för allvarlig sjukdom och död.

Får grundvaccineras med en dos (Bultavo-3 och Syvazul BTV3), nöt med två doser med tre veckors mellanrum. Skydd uppnås ungefär tre veckor efter genomförd grundvaccination och därmed ger vaccination nu begränsad effekt under 2024. För bäst effekt av vaccinet under betessäsongen 2025 rekommenderas grundvaccination eller revaccination ca en månad innan knottsäsongen börjar.

All vaccination ska ske enligt gällande regelverk för vaccination av aktuellt djurslag. Som förskrivande veterinär kan man låta djurägaren vaccinera själv om man bedömer att djurägaren har nödvändig kunskap. Som vanligt ska all behandling med läkemedel registreras och journalföras på individ- eller gruppnivå av djurägare. SJV arbetar för att kunna registrera BT-vaccinerade djur i en central databas, för att möjliggöra fortsatt övervakning av BTV-3. Mer info om detta kommer.

Tillgängliga förpackningsstorlekarna är större än vad som kommer behövas i alla besättningar. Det kan därför vara lämpligt att koordinera vaccination av mindre besättningar och besättningar som av andra skäl vill vaccinera ett mindre antal djur, för optimalt utnyttjande av tillgängligt vaccin. Om flera djurägare ska dela på samma förpackning är det viktigt att behandlingsinstruktion lämnas till alla berörda. Observera begränsat hållbarhet efter öppnad flaska (10 timmar) samt behov av kylförvaring även mellan besättningar.

Vi rekommenderar en viss prioritering av besättningar i den inledande fasen, för att säkra vaccintillgången till besättningar med störst behov. Prioriteras bör:

- Besättningar i områden med bekräftad smitta
- Besättningar i Skåne, längs västkusten och i Blekinge
- Besättningar eller djurgrupper med värdefullt avelsmaterial
- Fårbesättningar
- Djur på naturbete (där man kan förvänta sig fler knott)

Karenstid för vaccinen är 0 dygn. Observera att dos, injektionsteknik och yngsta ålder vid vaccination kan skilja mellan de olika vaccinen samt djurslag.

Inledande erfarenheter visar på fler biverkningar och eventuellt sämre skydd hos get varför vaccination av getbesättningar inte rekommenderas i dagsläget.

Mer information

Jordbruksverket: [Blåtunga - Jordbruksverket.se](https://www.jordbruksverket.se/blatunga)

SVA: [Blåtunga - SVA](https://www.sva.se/blatunga)

Utbrottet i Danmark: [Bluetongue – nyheder og viden - Fødevarestyrelsen \(foedevarestyrelsen.dk\)](https://www.foedevarestyrelsen.dk/nyheder-og-viden/bluetongue)

Utbrottet i Norge: [Status blåtunge i Norge - Veterinærinstituttet \(vetinst.no\)](https://www.vetinst.no/status-blåtunge-i-norge)